

MICROVERTEBRATELE DE LA TARIVERDE, AȘEZARE EPIGRAVETIANĂ DIN DOBROGEA CENTRALĂ

Alexandra Cristina PĂUNESCU*

Prin sondajul efectuat în 1993 pe versantul drept al pârâului Cogealac, la aproximativ 0,5 km sud de cătunul 11 Mai, pe teritoriul satului Tariverde (județul Constanța), au fost evidențiate în depozitul de loess, fragmente de cărbuni, două lamele de silex precum și macrofaună. Este motivul pentru care, în anul următor, Al. Păunescu de la Institutul de Arheologie "Vasile Pârvan" începe săpăturile deschizând două case A și B (fotografiile 1 și 2). Suprafața A a fost săpată până la o adâncime de 2,70 m iar suprafața B până la 2,20 m.

Din punct de vedere geologic, ne găsim pe Platforma Dobrogei Centrale care este constituită dintr-un substrat de șisturi cristaline peste care s-au depus succesiv șisturi verzi (bine-cunoscute pe Valea Casimcei), calcare jurasice și cretacice, pietrișuri și nisipuri sarmațiene precum și loess.

Din punct de vedere arheologic, au fost identificate nivelurile:

- 0,00-0,20 m, nivel steril;
- 0,20-0,40 m, așezare săracă aparținând culturii Dridu;
- 0,40-2,00 m, nivel steril;
- 2,00-2,40(2,45) m, nivel gravetian;
- 2,40(2,45)-2,70 m, nivel steril.

Cele 9 obiecte litice descoperite sunt microlite realizate din silex de culoare maron. Este vorba de o așchie și de două lamele simple, provenind din caseta A, și de trei lamele simple fragmentare, 2 așchii neretușate și de un gratoar pe așchie, din caseta B.

Al. Păunescu (1996) consideră că avem de-a face cu o haltă de vânătoare gravetian-finală(epigravetiană).

O vatră simplă a fost evidențiată la o adâncime de 2,38-2,40 m; alte fragmente de cărbuni fiind diseminate în nivelurile arheologice.

O datare de C¹⁴ realizată pe o probă de oase, prin metoda AMS (colagen), din această vatră, și comunicată de Laboratorul din Groningen, a indicat o vârstă de 12.700±70 BP(Gr A-6039) iar cea realizată pe cărbunii și oasele arse din aceeași vatră, a oferit o vârstă apropiată, și anume 12.570±180 BP(Gr N-21291).

Resturile faunistice sunt foarte puțin numeroase și în bună parte fragmentare, ele constând din: vertebre, coaste, falange, fragmente de bazin, oase carpiene, un fragment de masiv facial, un M₃, diferite fragmente de craniu precum și un fragment de la baza unui corn, toate aparținând, în opinia Dr.Costin Rădulescu unor bovine de talie mică, probabil speciei *Bison priscus deminutus*.

*Institutul de Speologie "Emil Racoviță", Str. Frumoasă,nr.11,București

Aplicarea metodei de "cemere-spălare" a sedimentului a condus la descoperirea de resturi de micromamifere la o adâncime de 2,29 m, între 2,40-2,44 m și la 2,60 m. În general este vorba de specii de stepă extremă și care indică un climat cu puternice influențe continentale în cursul depunerii stratelor geologice.

Speciile de rozătoare sunt următoarele:

Familia Sciuridae:

Spermophilus cf. citellus (Linnaeus)

Familia Arvicolidae:

Microtus epiroticus Ondrias

Lagurus lagurus thracicus Rădulescu & Samson

Eolagurus luteus axshaenicus Rădulescu & Samson

La aceste specii se mai adaugă și iepurele fluerător, *Ochotona pusilla* (Pallas).

Reptilele determinate de Dr. Salvador Bailon aparțin genului *Podarcis sp.* (un maxilar și două fragmente de mandibulă).

Descriere morfologică.

Spermophilus cf. citellus

Material: M²

Dimensiunile acestui molar sunt: 2,00 mm pentru lungime și 2,60 mm pentru lățime.

Raportul lungime/lățime de 76,92, plasează molarul descoperit la Tariverde foarte aproape de forma actuală de *S. citellus* (Gromov, Bibikov, Kakaboukhov & Meyer 1965).

Microtus epiroticus (figura 1).

Material: 4M₁, 2M₂, M₃, M².

Morfologia primului molar inferior nu diferă substanțial de cea de tip *Microtus arvalis* (Pallas) și de tip *M. agrestis* (Linnaeus). Media lungimilor acestor molari este comparabilă celor aparținând populațiilor de *M. epiroticus* din Dobrogea (tabloul 1).

Taxoni	Stațiunea	N	XL	Min-Max
<i>M. epiroticus</i>	Tariverde (Dobrogea)	4	2,89	2,81-2,98
<i>M. epiroticus</i>	Fisura Gaura Vulpiei (Dobrogea)	135	2,9	2,50-3,36
<i>M. epiroticus</i>	Peștera Cheia- nivel superior	100	2,9	2,50-3,30
<i>M. epiroticus</i> -actual	Târgușor (Dobrogea)	80	2,82	2,47-3,15
<i>M. arvalis</i> -actual	Reci (Covasna)	100	2,76	2,40-2,90
<i>M. arvalis heptneri</i> -actual	Munții Bucegi	10	2,6	2,40-2,90
<i>M. arvalis gregarius</i>	Munții Carpați	10	3,0	2,7-3,2

Tabloul 1. Dimensiunile M₁ de *M. epiroticus* și *M. arvalis* din diferite așezări.

Abrevieri: N- numărul de molari; XL- media lungimilor M₁; Min-Max- valoarea minimă- valoarea maximă a lungimilor.

Un M_1 prezintă o puternică accentuare a unghiurilor intrând LRA5 și BRA4, particularitate care determină formarea unui AC3 separat de restul dintelui printr-un col îngust(figura 1,1).

Eolagurus luteus axshaenicus (figurile 2.1, 2,2)

Material: M_1 , 5M2, M_3 .

Primul molar inferior prezintă caracteristicile tipice lemingului galben de stepă. El este constituit dintr-un lob posterior, cinci triunghiuri de dentină destul de confluențe și dintr-un lob anterior ovoid. Cementul este absent.

Primul molar inferior se distinge prin talia samarecare ne evocă dimensiunile subspeciei *Eolagurus luteus axshaenicus* din Würmul superior din Dobrogea Centrală (tabloul 2).

Taxon	Stațiunea	N	XL	Min - Max	XI
<i>E. luteus axshaenicus</i>	Tariverde	1	3,495		1,335
<i>E. luteus axshaenicus</i>	Cheia- nivel superior	32	3,31	2,80-3,60	
<i>E. luteus axshaenicus</i>	Gaura Vulpii	16	3,27	2,95-3,45	
<i>E. luteus rumanus</i>	Cheia - nivel inferior	70	3,16	2,78-3,69	

Tabloul 2. Dimensiunile comparative ale M_1 de *E. luteus axshaenicus* și *E. luteus rumanus*.

În acest context reamintim că lemingul galben de stepă se caracterizează printr-o talie ceva mai mică în prima perioadă a Würmului, particularitate care a permis instituirea unei subspecii cronologice denumită *Eolagurus luteus rumanus* Rădulescu & Samson (Rădulescu & Samson, 1976).

Lagurus lagurus thracicus (figura 2.3).

Material: 2 M_1 (fragmentari), M^3

Molarii prezintă caractere de evoluție traduse prin individualizarea și accentuarea rostrului mezial pentru M_1 și a lobului posterior pentru M^3 (figura 2.3).

Singurul molar complet, un M^3 prezintă lobul anterior(AL1), trei triunghiuri închise(T2-T3-T4) și un lob distal alungit(PC2) care confluează cu T5-T6. Lungimea este de 2,02 mm iar lățimea de 0,80mm.

Trebuie subliniat faptul că lemingul gri de stepă este un element foarte frecvent în asociațiile de arvicolide din Pleistocenul mediu și superior din Dobrogea. În ceea ce privește ultimul ciclu glaciatic (Würm, Vistula), două subspecii au putut fi separate în funcție de dimensiunile lor dentare: *Lagurus lagurus dobrogeicus* Rădulescu & Samson, caracteristică Würmului inferior și *L. lagurus thracicus*, de talie mică, descoperit în depozitele carstice din Würmul superior.

CONCLUZII.

Prin morfologia lor, arvicolidele de la Tariverde se caracterizează printr-un grad de evoluție foarte avansat care le apropie mult de reprezentanții actuali ale acelorași specii.

Ansamblul de micromamifere provenind de la Tariverde indică instalarea unui climat continental, lemingii de stepă constituind formele dominante în asociația studiată.

De asemenea, trebuie menționat faptul că această asociație de micromamifere constituie un prim eșantion care ne aduce precizări importante asupra climatului de la sfârșitul Gravetianului(către 12.600 BP) din Dobrogea.

BIBLIOGRAFIE

Păunescu Al.(1996): Tariverde(Localité intégrée à la ville Cogealac) l'endroit "Pe Islaz"(département Constanța), UISPP, Congrès de Forli, Commission Paléolithique Supérieur, Bilan 1991-1996, ERAUL 76, p.41 à 60.

Păunescu Al. C.(1995): Taxonomia și filogenia unor specii de Arvicolidae(Rodentia, Mammalia) din Pleistocenul României. Memoriu de D.E.A., Univ. București, 100p.

Rădulescu C., Samson P.(1974): Observations sur le Lemming de steppe (Rodentia, Mammalia) du Mindel supérieur de la grotte de Casian (Dobrogea), Trav. Inst. Spéol. "Emile Racovitza", t.XIII, Bucarest, p.117-123.

Rădulescu C., Samson P.(1976): Sur quelques Rongeurs (Rodentia, Mammalia) du Pléistocène moyen et supérieur de Dobrogea (Roumanie), Trav. Inst. Spéol."Emile Racovitza" T. XV, Bucarest, p. 171-189.

Samson P., Rădulescu C.(1972):Découverte de dépôts à faune mindélienne dans les grottes de la Dobrogea centrale.(Note préliminaire), Trav. Inst. Spéol."Emile Racovitza", t.XI, Bucarest, p.317-326.

Zima J., Cervený I., Hrabě V., Kral B., Sebelá M.(1981): On the occurrence of *Microtus epiroticus* in Romania (Arvicolidae, Rodentia), Folia Zoologica, 30, 2, Praha.

LES MICROVERTÉBRÉS DE TARIVERDE, SITE EPIGRAVETTIEN DU DOBROGEA CENTRALE

Résumé

L'étude des microvertébrés de Tariverde (Dobrogea Centrale, Département de Constanța), daté par AMS sur le collagène avec un âge de 12.700±70 BP(Groningen A-6039), a mis en évidence les espèces suivantes: Ordre des Rongeurs: *Spermophilus cf. citellus*; *Microtus epiroticus*, *Lagurus lagurus thracicus*, *Eolagurus luteus axhaenicus*; Ordre des Lagomorphes: *Ochotona pusilla* et la Classe des Réptiles: *Podarcis sp.*

Par leurs morphologie, les arvicolidés de Tariverde se caractérisent par un degré d'évolution très avancé qui les rapprochent beaucoup des représentants actuels des même espèces.

Dans l'ensemble, les microvertèbres provenant de Tariverde indiquent l'installation d'un fort cachet continental, les lemmings de steppe constituant les formes dominantes dans l'association étudiée. Cette association constitue le premier indice climatique en Dobrogea Centrale pendant le Gravettien final.

EXPLICATIONS DES FIGURES

Fig.1 *Microtus epiroticus*: 1,2,4-M₁D; 1. Molaire représentant un col étroit; LRA5 et BRA4 sont accentuées. 3.-M₁G.

Fig.2 1-3. *Eolagurus luteus axshaenicus*:1. M₁D; 2. M₂D. 4. *Lagurus lagurus thracicus*: M³D.

Photo 1 Tariverde- Profil du paroi sud de la surface A.

Photo 2 Tariverde- Profil du paroi sud de la surface B.

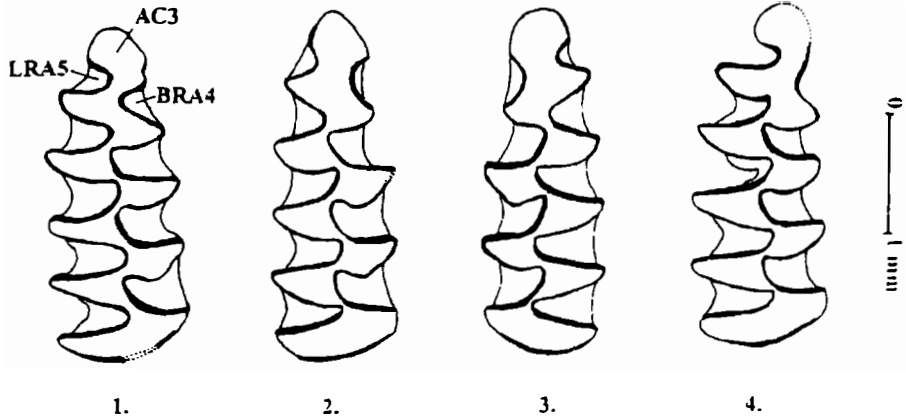

Fig 1 *Microtus epiroticus*: 1,2,4-M₁D; 1. Molar prezentând un col îngust; LRA5 și BRA4 sunt accentuate. 3.-M₁G.

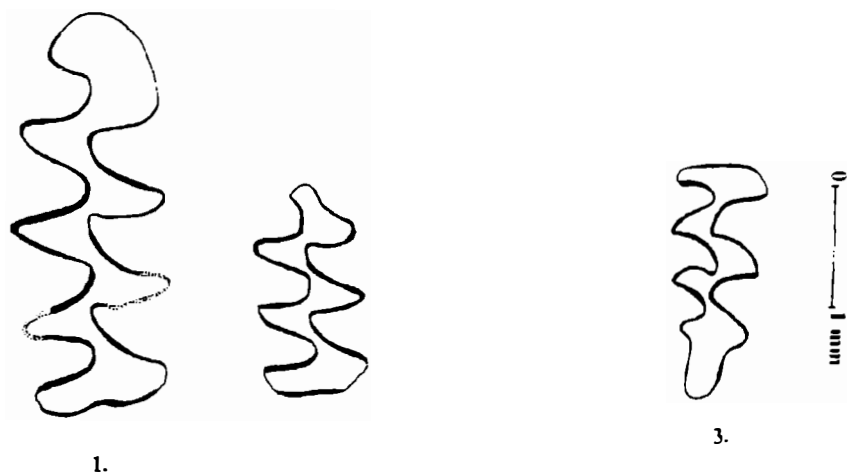

Fig. 2. 1-3 *Eolagurus luteus axshaenicus*: 1.M₁D; 2. M₂D. 4. *Lagurus lagurus thracicus*: M³D.

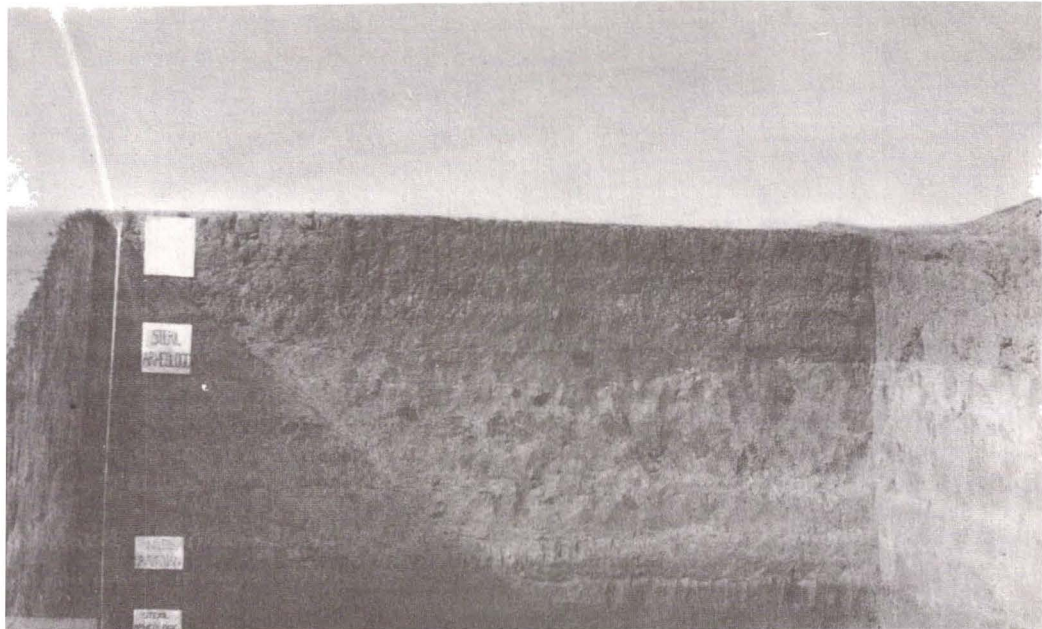

Foto. 1 Tariverde- profilul peretelui de sud al suprafeței A.

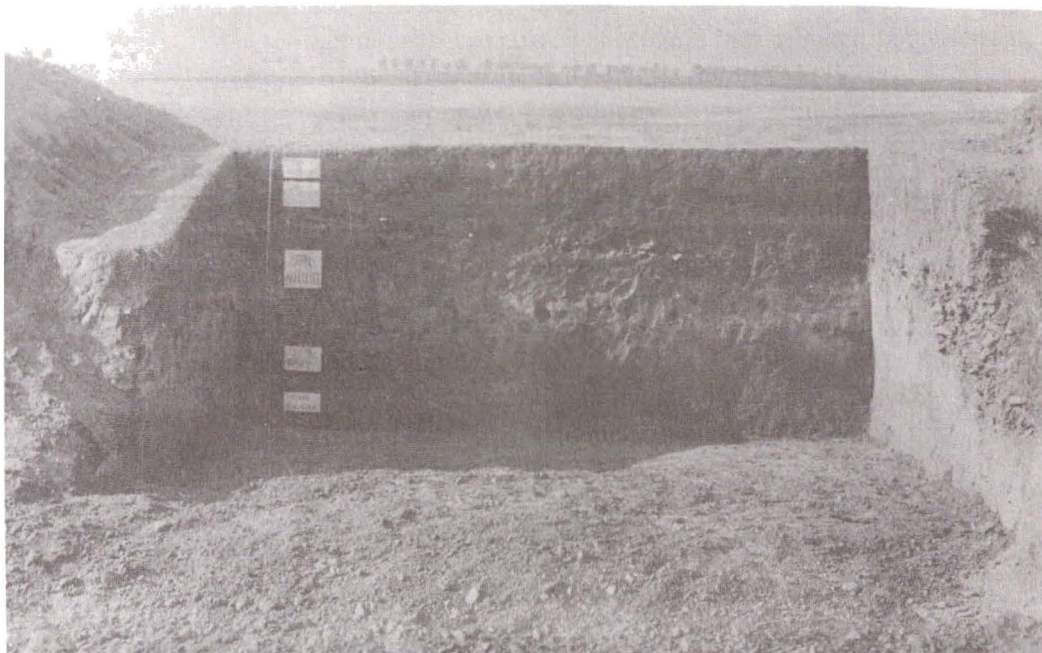

Foto. 2 Tariverde- profilul peretelui de sud al suprafeței B.